

Posudek bakalářské diplomové práce

Název práce: **Studie k proměnám životního stylu ve středověku. Kachlová kamna jako technické zařízení budov ve 13.–15. století.**

Autor: **Petr Tvarůžek**

Studijní obor: **archeologie, Archeologický ústav FF JU v Českých Budějovicích**

Vedoucí: **doc. PhDr. Rudolf Krajíc, CSc.**

Oponent: **PhDr. Irena Loskotová, Ph.D.**

Předkládaná práce se zaměřuje na odbornou literaturou poněkud opomíjenou oblast technických a funkčních vlastností středověkých kachlových kamen. V úvodu stanovené cíle a přehledná struktura obsahu signalizují dobrou metodiku a logické členění práce do obsahově navazujících kapitol. Neorganicky však do něj vstupují zkratkovitě pojaté pasáže o tělesné hygieně, hluku, komunálním odpadu a chorobách (kap. 4), nota bene doslovně převzaté ze slovníkové práce. Oživením archeologického pohledu na středověké vytápění obytných prostor je autorem použitý termín "tepelná pohoda člověka", s nímž se běžně v těchto souvislostech v odborné literatuře nepracuje. V úvodních kapitolách se autor občas nevyvaroval některých nepřesností. Například český název kamen má jistě svůj původ v latinském slově caminus, které však neznamenovalo ohniště (s. 10), ale komín a do češtiny se dostalo nejspíše prostřednictvím německého der Kamin ve významu komín či krb. Riziko požárů spojené s výrobními pecemi a jejich umístěním zde citovaná literatura neřeší (s. 16: Langer 1987, 233). K podkapitolkám věnovaným krbům a hypocaustům není uvedena žádná literatura, ve druhém případě by spíše než na antické bylo vzhledem k tématu práce lépe soustředit se na středověké podlahové vytápění (s. 17). Bourání pece dle Kosmovy kroniky najdeme spíše než v uvedené citaci (s. 17: Bejblík 1977, 30) v jiné práci ze soupisu použité literatury (s. 53: Hrdina - Bláhová 1972), na kterou jinak v bakalářské práci odkaz chybí. Alespoň u kapitoly věnované vzniku a rozšíření kachlových kamen v Evropě (s. 18) měl autor zohlednit základní zahraniční tituly, v nichž je problematika zpracována v evropském kontextu (např. Franz, R. 1969: Der Kachelofen. Graz, nebo nověji Roth - Hege, E. 2012: Ofenkeramik und Kachelofen. Schweizer Beiträge zur Kulturgeschichte und Archäologie des Mittelalters, Band 39. Basel).

Použitím nevhodného zdroje se do práce dostaly zavádějící standardizované rozměry středověkých kachlů (s. 19) neodpovídající skutečné variabilitě kachlového fondu a jedinečnosti řemeslných výrobků. Stejně zavádějící je tvrzení o chronologické citlivosti síly stěny středověkého kachle (tamtéž).

Vysvětlení by si zasloužilo matoucí vyjádření, že "dosud nebylo vytvořeno ucelené názvosloví pro skupiny těchto výrobků na území ČR z důvodů malého množství archeologických nálezů" (s. 20). Podobně je tomu i s tvrzením, že většina nádobkových kachlů byla "vsazována do kamnového tělesa a nemohla plnit samonosnou funkci" (s. 20). Nejčastější nálezy nádobkových kachlů patří do kategorie s pravoúhlým ústím, z nichž se stavěla kamna stejnými technologickými postupy jako v případě kachlů komorových, s nimiž mohly tyto typy nádobkových kachlů tvořit i jedno otopné těleso, jak ostatně autor sám dále konstatuje. Nejasný zůstává též význam jednoho z rozlišujících znaků mezi kachli tyglíkovitými a miskovitými, který autor definuje jako "prolnutí stěn" (s. 21). Průměr dna u kachlů miskovitých nemusí být výrazně menší než u tyglíkovitých (s. 21), ale je výrazně menší než jejich vlastní ústí a při malé výšce stěn tak připomíná mísovitý tvar. Nikové (výklenkové) kachle nejsou prořezávány pouze architektonickými motivy a typologické termíny kachel nečíčkovitý a zrcadlový nepatří jen do starší literatury (s. 22), ale jedná se o

další dva samostatné typy kachlů stěnových. V podkapitole 7.4 je v citaci zaměněna studie Z. Smetánky z r. 1969 zabývající se morfologií za práci k technologii výroby kachlů z r. 1968 (s. 22). Chronologie kachlové produkce se potýká s celou řadou úskalí, mezi které však rozhodně nepatří "nedostatečné množství archeologických nálezů" (s. 22).

V úvodu 8. kapitoly by bylo vhodné podpořit zmínku o rekonstrukcích výrobních postupů středověkých kachlů citacemi publikovaných výsledků (s. 23). Dobrou orientaci v základní problematice kresebných i trojrozměrných rekonstrukcí kachlových kamen prokázal autor v následující kapitole (s. 29–35). Jen drobná poznámka k výrobcům replik kachlů ze Sezimova Ústí - akademický sochař Pařík se jmenuje Vojtěch, nikoli J. (s. 34).

Hlavní přínos předkládané práce spočívá ve vlastním výzkumu autora v oblasti výhřevných možností kachlových kamen (kap. 10–13). Dobře koncipovaný záměr se však ve fázi realizace musel vypořádat s problémem nedostupnosti funkční repliky středověkých kamen, který ovlivnil výsledky jinak metodicky správně provedených měření. Na rozdíl od autora se nedomnívám, že funkční rozdíl mezi středověkými a novověkými kamny je zanedbatelný (s. 36), a to především kvůli vyzdívce ze šamotových cihel v použité replice barokních kamen, která zásadním způsobem ovlivňuje proces akumulace tepla a tím i tepelný výkon kamen. Otázkou rovněž zůstává hypoteticky středověký původ použitého prostoru tzv. Hamousova statku označeného v práci obecně jako historický objekt i nedochovaného otopného zařízení indikovaného archeologickým výzkumem pod podlahou použitého prostoru, když nejstarší písemná zmínka sahá do 16. století a nálezy kachlů jsou rovněž novověkého stáří. I další stanovené parametry (např. průměrná výška člověka 180 cm - s. 43) naznačují, že autor rezignoval na středověké podmínky a svá měření umístil do mladších období. Vzdor tomu považuji získané výsledky za přínosné, obzvláště budou-li následovány dalšími sadami měření v různých podmínkách a jejich vzájemnou komparací. Další rozvíjení této výzkumné linie lze vřele doporučit.

Práce se opírá o nevelký citační aprát složený pouze z českých titulů. Do seznamu použité i doplňující literatury se patrně díky nepozornosti vloudilo několik pochybení. Studie Hazlbauer, Z. - Vitanovský, M. 1995 je uváděna dvakrát (s. 52), jiná studie stejné autorské dvojice z roku 1994 se objevuje až za výše uvedeným článkem z roku 1995 (s. 53), studie autorské dvojice Kocman, F. - Hazlbauer, Z. (s. 52) je v textu odkazována správně, v seznamu literatury však v opačném pořadí jmen (s. 29), nejednotné je (ne)používání s. před čísly stran, ve vymezení stránkového rozsahu se střídavě používá krom správné, tzv. dlouhé pomlčky", bohužel s chybnými mezerami, i krátký spojovník/rozdělovník, ke zkratkám názvů odborných periodik chybí jejich seznam, v jednom případě zůstal patrně nechtěně název rozepsán, leč s chybějící mezerou mezi slovy (s. 54). Součástí citace studentské závěrečné práce (s. 52) by mělo být označení mateřské katedry, fakulty i univerzity, případně uveden i vedoucí práce. Spoluautorem F. Gabriela u článku z r. 1988 není Smetánka ale Smetana (s. 55).

Po stránce stylistické vykazuje práce dobrou úroveň, autor se však nevyvaroval některých překlepů či gramatických klopýtnutí, která však nejsou početná (např. s. 10–15, 28, 29, 31, 34–36, 38, 39, 41, 42, 44–47, 55). Tabulky a přílohy jsou na standardní úrovni.

Přes výše uvedené připomínky lze konstatovat, že zpracování tématu bakalářské práce je pro obor přínosné a autor v úvodu stanovené cíle své práce naplnil, byť s mírnými odchylkami, které tak nabízejí prostor k diskusi v rámci obhajoby.

Návrh hodnocení: **dobře**

v Brně 13. června 2013

PhDr. Irena Loskotová, Ph.D.